

ІНФОРМАЦІЙНІ ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ ТА ЇХ СУДОВИЙ ЗАХИСТ В КОНСТИТУЦІЙНИХ НОРМАХ ІРЛАНДІЇ

УДК: [342.7 : 343.12] : 342.1 (417)

Полетило К.С.,
кандидат юридичних наук,
помічник судді Апеляційного суду
Рівненської області

Анотація: У статті розглядається відображення інформаційних прав і свобод людини, їх судовий захист і особливості судочинства в Конституції Ірландії

Ключові слова: інформаційні права і свободи людини, судовий захист, Конституція Ірландії

Постановка проблеми. Часті звернення громадян України за захистом інформаційних прав і свобод до Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) потребує вивчення досвіду тих країн Європейського Союзу (далі – ЄС), де число аналогічних звернень мале. Однією з таких країн є Ірландія. Дослідження законодавства Ірландії необхідне для виділення тих нормативних аспектів, які можуть бути запозичені для вітчизняного законодавства, що позитивно вплине на прийняття судових рішень та зменшить число звернень громадян України до ЄСПЛ.

Мета дослідження: порівняти можливості ірландської та української конституцій на предмет захисту інформаційних прав і свобод людини в суді.

Завдання дослідження: виділити норми ірландської Конституції, які пов'язані з інформаційними правами і свободами людини; оцінити як ці норми, у порівнянні з вітчизняними, забезпечують захищеність згаданих прав і свобод у суді.

Стан дослідження. Проблема захисту інформаційних прав і свобод людини в судах ЄС піднімалась В.В. Костицьким, В.І. Манукяном, П. М. Рабіновичем, С.В. Шевчуком та ін. Проте спеціальних досліджень, присвячених захисту інформаційних прав і свобод людини в судах Ірландії, немає.

Виклад основного матеріалу. Із проголошенням незалежності у 1937 році Республіка Ірландія (далі – Ірландія) стала суверенною, незалежною та демократичною державою [2, ст. 55], Конституція якої чинна з 29 грудня цього ж року (через поправки вона зазнала змін). Серед основних причин прийняття Конституції Ірландії – забезпечення гідності та свободи людини [2, Преамбула]. Влада в Ірландії належить народу, який має право обирати власну форму правління [2, ст. 1], і поділяється на законодавчу, виконавчу (Уряд чи за його уповноваженням [2, ст. 28]) та судову (суди, як передбачено Конституцією) [2, ст. 34].

Парламент Ірландії включає Президента та дві палати: Палату представників та Сенат [2, ст. 15, п. 2]. Єдине і виключне право законодавчої ініціативи в Ірландії надане Парламенту: «... ніякий інший законодавчий орган, таким чином, немає повноважень видавати закони для держави» [2, ст. 15, п. 2.1]. Допускається створення та визнання підпорядкованих законодавчих органів, встановлені їх повноваження та функції [2, ст. 15, п. 2]. Усі закони Парламенту узгоджуються з Конституцією [2, ст. 15, п. 4.1], а закон,

не сумісний з Конституцією Ірландії вважається недійсним лише в межах цієї несумісності [Там само]. Крім того, Парламент не може оголосити акти такими, що порушують закон, якщо вони не порушували його на момент свого введення в дію [2, ст. 15, п. 5]. Послідовність наведених положень полегшує розгляд у судах випадків, пов'язаних із несумісністю. Функціонування двохпалатного Парламенту, на нашу думку, виключає можливість звуження прав людини, адже прийнятий однією з палат, закон повинен бути схвалений іншою палатою [2, ст. 20].

У Конституції Ірландії передбачено прийняття законів термінової дії. Суть такого прийняття в тому, що, зазвичай, Президент підписує та промульгує закон через 5 та не пізніше 7 днів із моменту представлення йому Прем'єр-міністром [2, ст. 25, п. 1, 2.1°]; в окремих випадках підписання відбувається швидше:

1. **«На вимогу Уряду за попередньою згодою Сенату Президент може підписати будь-який законопроект, у відношенні якого сформульовано вимогу, раніше 5 днів до вказаного терміну»** [2, ст. 25, п. 2°].

2. **«Кожний законопроект, термін обговорення якого в Сенаті був скорочений відповідно до ст. 24 (не містить пропозицію змінити Конституцію і не є фінансовим – К.П.), має бути підписаний Президентом у день представлення законопроекту для підписання та промульгації в якості закону»** [2, ст. 25, п. 3].

Потреба у прийнятті законів термінової дії цінна у зв'язку з появами нових інформаційних загроз, від яких законодавство ще не розроблене. Без таких законів суди не мають можливість захистити інформаційні права і свободи людини.

Ірландська Конституція передбачає також прийняття тимчасових законів, які характеризуються швидкою дією: **«Коли законопроект, терміни обговорення якого скорочені Сенатом у відповідності з цією статтею, стає законом, він діє протягом 90 днів з дня його прийняття, але не більше, якщо тільки до закінчення цього терміну обидві палати не погодяться, що цей закон залишається в силі на більший час, визначений резолюцією обох палат»** [2, ст. 24, п. 3].

Цінність такого підходу у тому, що вони миттєво забезпечують суди законом для захисту прав і свобод людини, особливо в інформаційній сфері: розвиток інформаційної сфери суттєво випереджає розвиток правової сфери; інформаційні права людини залишаються незахищеними із-за відсутності відповідного закону. Подібна практика використання законів

швидкої дії спостерігається у Франції [5, ст. 38], в Іспанії [3, ст. 82] та інших країнах ЄС.

У відносинах з іншими державами Ірландія визнає загальноприйняті принципи міжнародного права [2, ст. 29, п. 3]: ніякі положення Конституції не позбавляють сили видані закони, які випливають із членства в ЄС чи Співтовариствах; не перешкоджають виданню законів, прийняттю актів чи мір, схвалених ЄС чи Співтовариствами або їх інституціями відповідно до договорів, які створило Співтовариство, мати силу закону держави [2, ст. 29, п. 5]. Такі ірландські конституційні норми:

1) забезпечують вироблення єдиного з ЄС напрямку розвитку демократії та уніфікують судочинство як найважливішу складову демократії за рахунок рекомендацій Співтовариства;

2) з'являється можливість захистити інформаційні права і свободи кожного ірландця в суді на основі міжнародних договорів не лише в Ірландії, а й в будь-якій країні ЄС;

3) суди Ірландії можуть безпосередньо використовувати принципи міжнародного права для захисту громадян від нових загроз (від яких законодавство ще не сформоване);

4) міжнародні законодавчі акти, визнані в ЄС, набувають пріоритету над національним законодавством Ірландії, навіть над Конституцією (зокрема: Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [4]; прецеденти ЄСПЛ). І це цілком природно, адже національне законодавство не може верховенствувати над принципами демократії.

Правам і свободам людини в Ірландії присвячено спеціальний розділ «Основні права», який забезпечує рівність усіх громадян, як людських істот, рівність перед законом [2, ст. 40, п. 1]. Ряд конституційних норм Основного закону Ірландії присвячено інформаційним правам і свободам людини. Прикладом є наступна: **«Держава повинна, зокрема, своїми законами, наскільки можливо, охороняти від несправедливих нападок, а у випадку, якщо така несправедливість мала місце – захистити життя, особистість, добре ім'я та майнові права кожного громадянина»** [2, ст. 40, п. 2]. Зв'язок наведеної норми пов'язуємо з інформаційними правами із тих міркувань, що інформація про довілля визнає основу захисту життя людини; поширення інформації про особу – втручання у приватне її життя; поширення неправдивої інформації про особу – потребує захисту її доброго імені.

В українській Конституції кожен має право на інформацію про довілля та його стан [4, ст. 54]; за-

хист особистості передбачено нормою: «Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України» [4, ст. 32] та низкою законів, наприклад, Законом України «Про захист персональних даних» (2297-17) та іншими; право на ім'я захищене ст. 294 «Право на ім'я» ЦК України: «1. Фізична особа має право на ім'я» [6].

Таким чином, є усі підстави стверджувати, що виділені ірландські права забезпечені законодавством України.

Права людини, пов'язані з інформацією, зосереджені Конституцією Ірландії в єдиній нормі, яка гарантує кожному свободу їх здійснення та передбачає можливість обмеження суспільним порядком та мораллю: «**Держава гарантує свободу здійснення слідуєчих прав за умови дотримання суспільного порядку та моралі:**

і) право громадян вільно виражати свої судження та думки.

Формування суспільної думки є питанням самої великої важливості для суспільного блага, тому держава прикладе зусилля для забезпечення таким правом громадської думки, як радіо, преса, кіно, зображення їх правомірної свободи вираження, включаючи критику політики Уряду, проте вона не повинна бути використана для підризу суспільного порядку чи моралі або авторитету держави.

Публікація чи висловлення богохульних, підризних, чи непристойних матеріалів є злочином, який повинен каратися згідно закону» [2, ст. 40, п. 6.1].

Аналогічне до ірландського право громадян вільно виражати свої судження та думки в українській Конституції прописане так: «*Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.*

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово, або в інший спосіб – на свій вибір» [4, ст. 34]. Так як свобода виражати свої судження пов'язана із свободою слова, то стверджуємо, що згадане ірландське право повністю відображене у вітчизняній Конституції. Українська норма, до того ж, наголошує на формах деталізації свободи думки і слова (збір, зберігання, використання і поширення інформації). Останнє не вимагає додаткового тлумачення в суді того факту, що збирання, зберігання, використання і поширення інформації є свободами права на свободу думки і слова.

Конституція Ірландії визнає, що свобода думки впливає на формування суспільної думки, яка є осно-

вою загального блага. У найбільшій мірі формування суспільної думки відбувається засобами радіо, преси та кіно і надає їм свободу вираження, дозволяючи критику Уряду. Окрім загальних обмежень, про які йшлося вище (на основі суспільного порядку та моралі), ірландська норма вводить обмеження з метою захисту авторитету держави.

Українська норма обмежує розглядуване право інтересами національної безпеки, територіальної цілісності (це і є авторитет держави – К.П.), громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, захисту репутації та прав інших людей, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації, для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя (це теж авторитет держави – К.П.). Більш висока деталізація цілей обмеження розглядуваного права в Україні підтверджує ідентичність гарантованого в Ірландії права виражати свої судження та думки з українським. Підтвердженням є і те, що в Ірландії до злочинів відносять публікацію і висловлення богохульних, підризних і непристойних матеріалів; українська теж допускає обмеження, пов'язані з порушенням громадського порядку для запобігання заворушенням і злочинам.

Таким чином, право громадян Ірландії вільно висловлювати свої судження та думки в Україні гарантоване в повній мірі. Обмеження цього права в обох державах не відрізняється.

Конституційне українське право на невтручання будь-кого в особисте і сімейне життя, визначене ст. 32 [4], ірландська Конституція розділяє окремо на особисті права (цим правам відведено підрозділ «Особисті права») і про які йшлося вище, та сімейні (підрозділ «Сім'я»). Так як обидва підрозділи входять до основного розділу «Основні права» Конституції Ірландії, то стверджуємо, що інформаційні права, пов'язані з сім'єю, відносяться до основоположних прав у цій державі.

Основа пильної уваги до сім'ї в Ірландії полягає в наступному: «1.1°**Держава визнає Сім'ю як природне першоджерело і об'єднуючу основу суспільства, а також як моральний інститут, що володіє невід'ємними та невідчужуваними правами, які передують усякому позитивному праву і вищими по відношенню до нього.**

2. Держава гарантує захист Сім'ї, її організацію та авторитет як невід'ємну основу соціального порядку, незамінну для процвітання народу та держави» [2, ст. 41].

Хоча в наведеній частині ірландської норми не деталізується на невідчужуваних правах сім'ї, проте її ірландська Конституція ставить вище над позитивним правом. Про те, що до невідчужуваних прав сім'ї відносяться інформаційні права, стверджуємо на основі наступного пункту розглядуваної ірландської статті: «3.1. Держава бере на себе обов'язок з особливою пильністю охороняти інститут шлюбу, на якому заснована Сім'я, та захистити його від нападів» [2, ст. 41]. Із наведеної норми видно, що будь-яке втручання (нападки) в сімейне життя повинне бути заборонене судом, адже суд, як представник судової влади, бере на себе обов'язок держави. Остаточно: будь-яке втручання в сімейне життя, пов'язане

з інформацією, судами Ірландії однозначно забороняється.

Варто зауважити, що в Ірландії питання неузгодженості закону (чи будь-якого положення закону) з Конституцією вирішує тільки Верховний суд, а крім нього «3°. Жоден суд не повинен здійснювати юрисдикцію з питань юридичної сили закону чи будь-якого положення закону...» [2, ст. 34].

Висновки. Порівняно особливості захисту інформаційних прав і свобод людини судами Ірландії та України на основі конституційних норм обох держав. На перспективу залишаємо інші норми, які мають відношення до інформаційних прав і свобод людини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод з поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів №№ 11 та 14 з Протоколами №№ 1, 4, 6, 7, 12 та 13. – Страсбург : Секретаріат Європейського суду з прав людини. – 2010. – 24 с. – (Український переклад).

2. Ірландія. Конституція (1937). Конституции государств Европы : в 3 т. Т. 1 / [под общ. ред. и со вступ. статьей директора Института законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации Л. А. Окунькова]. – М. : НОРМА, 2001. – С. 785–816.

3. Іспанія. Конституція (1978). Constitución española. Con el Nuevo texto del artículo 135 (boe del 27 de SEPTIEMBRE de 2011) Edición preparada por LUIS LÓPEZ GUERRA. Catedrático de Derecho

Constitucional de la Universidad Carlos III Madrid. – Madrid : tecnos, 2011. – 172 p.

4. Україна. Конституція (1996). Конституція України: чинне законодавство із змінами та доповненнями станом на 21 січн. 2013 р.: (ОФЦ.ТЕКСТ). – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2013. – 64 с. – (Закони України).

5. Франція. Конституція (1958). Constitution française du 4 octobre 1958 après la révision de juillet 2008. Impression : Journaux officiels Imprimé en France. Dépôt legal : 4 trimestre 2008. – 56 p. – (La documentation Française).

6. Цивільний кодекс України [Текст]: із змін та допов. станом на 15 січ. 2009. : відпов. офіц. текстові. – К. : Вид. Паливода А. В., 2009. – 328 с. – (Кодекси України).

ИНФОРМАЦИОННЫЕ ПРАВА
И СВОБОДЫ ЧЕЛОВЕКА
И ИХ СУДЕБНАЯ ЗАЩИТА
В КОНСТИТУЦИОННЫХ
НОРМАХ ИРЛАНДИИ

Полегло К.С.

Аннотация: В статье рассматривается отображение информационных прав и свобод человека, их судебная защита и особенности судопроизводства в Конституции Ирландии.

Ключевые слова: информационные права и свободы человека, судебная защита, Конституция Ирландии.

INFORMATION RIGHTS AND
FREEDOM OF THE PERSON, AND
THEIR JUDICIAL PROTECTION
IN THE CONSTITUTIONAL
NORMS OF IRELAND

Poletylo K.

Summary: The article deals with the mapping of information rights and freedoms, and their judicial protection by means of particular legal proceedings in the Irish Constitution.

Keywords: information rights and freedoms, judicial protection, the Constitution of Ireland.